

Brasil, cinc segles de condemna

El 22 d'abril el Brasil celebrava els cinc-cents anys de l'arribada dels portuguesos. Els camperols sense terra i els indígenes recordaren la 'condemna' de cinc segles de sang vessada i de distanciament entre indis i camperols pobres davant els colonitzadors rics.

La caravel·la de Pedro Álvares de Cabral arribà a Porto Seguro el 22 d'abril de 1500. Aquest dia la història d'una de les terres més grans del món va canviar per sempre, perquè, com bona part del continent americà, passà a ser controlada per un país europeu, Portugal. El líder del Moviment dels Sense Terra (MST), José Rainha, deixa-

va ben clar, dies abans dels actes oficials del cinquè centenari, el parer del seu grup —i de molts d'indis i pobres del país—: “No tenim res a celebrar. Són cinc-cents anys de matances i corrupció.” La festa es va saldar amb 30 ferits i 141 detinguts.

Aquests darrers tres anys el govern de Fernando Henrique Cardoso i el govern provincial de

l'estat de Bahia havien invertit 80 milions de dòlars (13.920 milions de pessetes) en obres. Porto Seguro, una ciutat de 80.000 habitants al nord-est del país, s'havia empolainat per a l'esdeveniment del segle: esglésies blanques, monuments restaurats i la gent ballant amb els vestits típics. Tot era a punt i Cardoso, davant la tempesta que veia venir,

Un actor que encarna Pedro Álvares de Cabral, descobridor del Brasil, saluda el president portuguès, Jorge Sampaio, durant la celebració del 22 d'abril a Porto Seguro, el poble al qual arribà Álvares. Entre tots dos, hi ha el president brasiler, Henrique Cardoso. La batussa policial contra els Sense Terra i els indígenes el dia d'aquesta celebració va acabar amb 30 ferits i 141 detinguts.

Calçotets per als indis i un vaixell que no sura

El paper internacional del govern brasiler ha estat de pel·lícula. No únicament per la representació, sinó també per tot de seqüències que podria haver signat el director de comèdies més vulgar. En primer lloc, el ministre d'Esports i Turisme, Rafael Greca, va fer comprar calçotets i calces color de pell per als indis. L'objectiu era que els aborígens es cobriessin les "parts", generalment a la vista sota les faldilletes de palla que porten, com va suggerir el portuguès Pero Paz de Caminha, encarregat de narrar les aventures de Cabral el 1500. Els indis, com era de suposar, s'indignaren pel menyspreu.

Ningú no ha dit els diners que ha costat la compra de calçotets i calces. Una xifra que deu ser ben lluny, tanmateix, dels dos milions de dòlars (340 milions de pessetes) que s'ha gastat el govern brasiler en la reconstrucció de la nau que va portar Pedro Álvares de Cabral a Porto Seguro. Una nau que es va enfonsar tot just l'havien batejada damunt la mar de la Base Naval d'Aratu, a Salvador de Bahia. Els enginyers brasilers la van fer amb materials tan lleugers que es va negar de seguida. Cinc-cents anys abans, els mestres portuguesos no havien tingut cap mena de dificultat. **A. G.**

hi mobilitza més de 5.000 soldats. No volia que, amb la visita del seu homòleg portuguès, Jorge Sampaio, tot l'esforç de projectar el Brasil a l'exterior se n'anàs en orris. Així, preveient que l'MST i 250 ètnies indígenes del país voldrien fer sentir la seva protesta, no va presentar-se a la Conferència Indígena 2000, l'aplec d'indis més important de tota la història del Brasil, que va desenvolupar simultàniament als actes oficials del cinquè centenari al llogaret de l'ètnia pataxó de Coroa Vermelha. Això no impedí que camperols, indis, negres, catòlics i membres de la Central Única de Treballadors i del Partit dels Treballadors, es concentressin a uns pocs quilòmetres del centre de la commemoració en una marxa contra els actes oficials. Segons les fonts, sumaven de 6.000 a 10.000 participants.

L'errada més greu comesa per Cardoso va ser voler mostrar un poble brasiler feliç, però la realitat va contradir els seus desigs: la pobresa, la inseguretat i les màfies s'estenen per bona part del país.

La potència de l'MST. Un dels col·lectius que lluiten amb més força i atemoreixen més els governants brasilers és, sens dubte, l'MST. Catòlics de base i amb un fort arrelament entre els campe-

rols del país, lluiten, dia rere dia, pels drets dels pagesos sense terra. Durant els actes de celebració del cinquè centenari, els membres de l'MST han estat un dels principals protagonistes, i Cardoso, impotent per evitar les seves protestes, els ha qualificat de "feixistes". La força de l'MST es basa en l'organització. Sorgiren el 1985, quan centenars de camperols sense terra ocuparen una plantació sense ús al sud de Brasil per establir-hi una cooperativa. Avui, gràcies a aquella iniciativa, "250.000 famílies han obtingut la propietat de 15 milions d'acres, després de les ocupacions de l'MST", apunten a la seva pàgina web.

L'assaig general del que podia esdevenir el 22 d'abril, el dia de la commemoració, es desenvolupà a dos escenaris diferents, amb l'MST com a protagonista d'ambdós. En primer lloc, ens hauríem de traslladar al 5 d'abril, a la ciutat de Vitoria, capital de l'estat de l'Espírito Santo. Allà un jutge havia de dictar sentència sobre el suposat doble homicidi del líder de l'MST, José Rainha, a un terratinent i un policia, comès el 1989. El 1997 l'havien condemnat a 26 anys de presó, "de manera injusta i sense garanties", segons els informes d'Amnistia Internacional. A començaments d'abril es revisava la cau-

sa i, finalment, el declararen innocent, després de diverses proves de la defensa en què es demostrava que Rainha no es trobava al lloc de l'emboscada mortal aquell dia de fa onze anys.

L'altre escenari el trobem ja cinc dies abans del famós 22 d'abril. Una manifestació de l'MST a Belém (estat de Pará) oferí el resultat de 17 camperols i tres policies ferits. Els Sense Terra es queixaven de la "impunitat" que plana sobre la mort de 19 pagesos a la ciutat a mans de la policia militar, el mateix dia de 1996. I les forces de seguretat ja els començaven a demostrar que no en passarien ni una. En un altre indret, Salvador de Bahia (estat de Bahia), militants de l'MST prenen pel mateix motiu l'Institut de Reforma Agrària. Sota la consigna "500 ocupacions pels 500 anys", els pagesos revolucionaris anaren instal·lant-se dins terres alienes entre el 17 i el 27 d'abril, per protestar contra la "indiferència" del govern enfront dels problemes del camp i contra la commemoració dels 500 anys.

Aldarulls. A mesura que s'acostava el dia D, els enfrontaments entre oposició i forces de seguretat es van anar incrementant. I no només entre aquests, ja que els indis patiren, el 18 d'abril, la violència d'una banda de pisto-

lers dirigits pels latifundistes. Segrestaren 22 indis i els engarjolaren en una presó privada a 120 quilòmetres de Porto Seguro, després d'expulsar-los d'una estància que es troba dins la reserva indígena pataxó i que els indis havien ocupat dies enrere. "Dos dels nostres sortiren ferits de bala", manifestà Nailton Pataxó a la cadena televisiva Globo-News. Un altre líder indígena, de l'ètnia xavant de Mato Grosso, va acusar el govern d'induir els grans terratinents a ocupar terres que pertanyen per dret a les comunitats indígenes: "Llevant-nos les terres i depredant les selves, ens treuen el nostre mitjà de subsistència, que és la caça", asseverà.

La irritació del president del Brasil creixia de manera considerable. Li estaven aigualint la festa. "No hi haurà vândal capaç d'amenaçar l'autoritat d'un president elegit de manera democràtica", avisava Cardoso el 20 d'abril. El governador de Bahia, César Borges, li feia costat, tot avisant que els 2000 MST—no deia res dels indis—no podrien avançar cap a Porto Seguro. Mentrestant, el bisbe Tomás Balduino, president de la Comissió Pastoral de la Terra de l'Església Catòlica, posava una mica de seny i deia el que cap autoritat gosava esmentar: "Amb aquesta celebració el que es fa és refrenar el colonialisme intern". Una actitud envers els indis que es veuria refermada després de les celebracions, el dia 26, quan tots els representants de l'Església Catòlica reunits a Coroa Vermelha (Brasil és el país del món amb més catòlics) demanaren perdó als indígenes per la "conivència" amb el genocidi. "No oblidarem mai els indis. Els hi volem demanar perdó, també als negres, pels anys d'esclavatge", va manifestar Jaime Chemello, president de la Conferència Episcopal Brasileira

I així arribem a la data de la recalcada de Pedro Álvares Cabral, el 22 d'abril. Cardoso i Sampaio voltaven per Porto Seguro, somrients i amb picades d'ullet del

EFE

Un indígena estès a terra durant la marxa-protesta a Porto Seguro, el 22 d'abril. El president del Brasil, Henrique Cardoso, va haver de denunciar després els excessos comesos per la policia contra els camperols sense terra i els indígenes.

primer cap als indis. D'un cantó declarava que "l'expansió de les fronteres brasileres es va produir pagant el preu d'eliminar pobles indígenes"; i, de l'altre, continuava titllant de "feixistes" els Sense Terra. Uns i altres, però, s'enfrontaven de manera aferrissada amb els seus policies a la carretera que va de Santa Cruz de Cabralia a Porto Seguro. 30 ferits i 141 detinguts fou un balanç final que Cardoso va haver de denunciar, tot demanant perdó pels excessos. Allà es visqueren escenes com la d'un indi xavant, colpejat per la policia després d'agenollar-se davant seu amb la intenció d'impedir el llançament de gasos lacrimògens.

El resultat immediat de la repressió fou la renúncia del president de la governamental Fundació Nacional de l'Índi, Carlos Marés. "No puc continuar en un govern que agrideix físicament el moviment indígena organitzat. Ha estat un acte de violència només comparable a la repressió militar dels 60 (inici de la darrera dictadura, 1964-85)", va manifestar, taxatiu. A més, el jutge Aírto Pinheiro, de Santa Cruz de

Cabralia, va ordenar detenir el coronel Wellington Muller, comandant del dispositiu policíac que va ordenar el fueteg amb bales de plom i goma, gasos i bastons, per abús d'autoritat.

Davant de la repressió, les organitzacions indígenes anunciaren en un document la seva unió al moviment negre i als camperols Sense Terra amb la finalitat d'anar plegats en "una lluita de resistència". El comunicat afegia que "aquesta societat, basada en la invasió i l'extermini dels pobles que aquí vivien, fou construïda sobre l'esclavatge i l'explotació dels negres i dels sectors populars".

L'executiu brasiler, doncs, no ha pogut fer altra cosa que acotar el cap davant el ridícul internacional, un cop convertida la "festa" dels 500 anys en l'evidència d'una condemna per a la major part de la població. Ara, Henrique Cardoso ha proposat a l'MST d'incloure'ls en les converses per la reforma agrària, i ha demanat mil vegades perdó pels incidents i el genocidi comès contra els indis.

Andreu Gomila